

Paa Raabjerg Kirkegaard

Kordeg. Overgraver Chr. Houkjær Jensen

(Se Billederne foregaaende Side)

Kommer man ad Lyngvejen fra den nye Vej Aalbæk-Hirtshals mod Nord, vil man, naar man har gaaet et Par Kilometer, paa lang Afstand faa Øje paa et rødt Punkt, som kommer frem bag en stærk grøn Fyrbevoksning.

Kun den stedkendte ved, at det, man ser, er *Raabjerg Kirke*. Den fremmede kan ikke se nogen Kirke, førend han ogsaa ser Klokkestabelen, opr. 1795, i et Hjørne af Kirkegaarden og det gamle Stendige, som omgærder Kirkegaarden (se Fig. 178—79 paa foregaaende Side).

Denne i det Ydre uanselige 800-aarige Kirke herude i Landets største Klitsogn er den nordligste af Jyllands gamle Landsbykirker. Kirken, der er uden Taarn, er oprindelig opført af Munkesten i Skalmure opfyldt med Sten fra Stranden lagt i Kalk. Den iøvrigt romanske Kirke har gotisk Korbue, og dens Indre (Bjælkeloft) er hyggeligt og velholdt.

Den lange, lave Kirkebygning med dens 5 Skpr. Land Kirkegaard følger sig paa en naturlig og harmonisk Maade ind i dette særegne Landskab.

Syd og Vest for Kirken ligger Marker, som hører til de faa Gaarde, der ses i Kirkens Nærhed. Mod Øst og Nord er der Klitlandskab isprængt Fyrbevoksning, der giver det noget barske Landskab en storslaet Karakter.

Kirkebygningen svarer til Landskabets og Sogneboernes Karakter. En solid Jævnhed og Naturlighed præger det hele. Og ligesom Kirke og Landskab virker jævnt og beskedent, saaledes ogsaa Kirkegaarden. Intet er kunstfærdigt. Kirken er til Brug. Her forkyndes Guds Ord, og her mødes Sognets Beboere i Glæde og i Sorg. Man kender hverandre, og man tager Del i hverandres Glæde og Sorg. Malmklokken kalder fra den rødmaalede Klokkestabel

paa Sognets Folk til Gudstjeneste; og den lyder ud over Mark og Klit, naar en af dem stedes til Hvile i Ly af den lille Kirke.

Selvom Kirkegaardskultur i almindelig og moderne Forstand er et ukendt Begreb her saadan forstaaet, at en saadan ikke bevidst er tilstræbt, saa ejer denne Kirkegaard fremfor mange en Kultur, der er værd at opleve. Den er blot ikke opnaaet ad samme Vej, som vi kender det fra vore Bykirkegaarde. Den er næsten opstaaet af sig selv. Jordens Beskaffenhed og Klimaets Barskhed sætter Grænsen for Vegetationens Frodighed. Og der er ingen Kirkegaardsgartner til at lave de Gravstedsanlæg, som man de fleste Steder finder smukke, og som jo ogsaa er smukke paa sine Steder. Vi, der har Slægtninge begravet paa Raabjerg Kirkegaard, vil blot længst muligt have os denne Kirkegaardskultur frabedt herude.

Sidder vi en Sensommerdag paa Kirkegaardsdiget og ser ud over denne Plet, der ikke rummer saa faa af Slægtens hensovede og dertil Minder om Dage med Sorg, saa føler man Samhørigheden med Slægten paa en ganske særlig Maade. Her behøves ikke mørke Cypresser eller Pyramide-Thuja for at understrege, at her er et Mindested. Navne paa Gravstene leder Tanken hen paa den eller dem, med hvem man oplevede noget af det bedste i Livet, og Kirken, hvorm Gravene ligger, minder om, at vi har en Herre, der har overvundet Død og Grav, og at der kommer en Opstandelsesmorgen efter.

Denne Karakteristik af Raabjerg Kirkegaard, som forøvrigt ligesaavel kunde passe paa flere andre Kirkegaarde heroppe, skal ikke forstaaes saadan, at man ikke hæger om Slægtens Gravsteder. Det gør man nok, men de fleste har langt til Kirkegaarden, og naar man ikke kan entrere sig med en Graver med Hensyn til Vedligeholdelsen (det kunde aldrig betale sig for ham), maa Anlægget laves herefter.

Ofte gaar det da saadan, at Egnens naturlige Vegetation skærmende breder sit Tæppe over et og andet Gravsted. Man holder Mindestenen fri og sætter en Blomst paa særlige Mindedage.

Da jeg i Sommer stod paa en lille Kirkegaard i en norsk Bygd (*Bykle*), greb dens Lighed med Raabjerg mig. Her havde man det paa samme Maade, blot endnu stærkere udtalt, idet kun de nyeste Grave ikke var græsbevokset.

For den stedkendte er en Vandring henover Raabjerg Kirkegaard at blade i Sognets og Slægternes Historiebog. Ligesom Navne staar indhugget i Gravstenene, staar de indhugget i ens Sind — nogle med svag Skrift, næsten udslettede — andre med tydelig Skrift og med Guld-belægning. Sentimentale Gravskrifter og fabrikslavede Duer er sjældne. Den Slags stemmer ikke overens med Egnens Folkekarakter.

Et Par gamle Gravsteder maa vi standse ved. Paa den største af dem staar der: Forfatteren *A. Peter Gaardboe*, f. 1825, d. 1895. At Egnens Vegetation holder hans Grav frisk og grøn, er paa en Maade symbolsk. Han, der — om end han aldrig modtog Undervisning i nogen Skole, end ikke Landsbyskole — for sine betydelige Bidrag til Kulturhistoriens og Topografis Omraade modtog Belønningsmedaljen i Guld.

Ikke langt fra denne Grav læser man paa en mindre Sten, der er formet som en Bog: *Niels Eriksen*, Lodskovad, f. 1808, d. 1896. N. E., der var Gaardmand og Sognefoged i Raabjerg, var en Bogens Mand og regnedes for at være fuldt ud paa Højde med Gaardboe i boglig Lærdom; han øvede meget godt iblandt Sognets Smaafolk.

Raabjerg Kirke gennemgik i 1931 en haardt tiltrængt Istandsættelse. I Vaabehuset er opsat en lille Tavle, der fortæller, at *Martha Olesen*, som fødtes i Raabjerg 1845 og døde i Staten New York

1925, ved sin Død skænkede Raabjerg Kirke 5000 Dollars. Af disse Midler afholdtes Udgifterne ved denne Istandsættelse, der i høj Grad var nødvendig, men som dog gjorde, at Kirken nu synes for »pæn«. Noget af Særpræget gik tabt.

Kirkegaarden er der ikke ofret amerikanske Dollars paa. Der bli'r det forhaabentlig heller ikke. Kirkegaardskultur er en udmærket Ting, men man maa kende den paagældende Kirkegaards Forhold til Egn og Befolkning og helst ogsaa nogle af de Mennesker, der rummes i dens Jord, for at kunne se, om den Kirkegaardskultur, der kan købes for Penge, er mere værd end den, som Naturen og de afdødes Slægtninge former uden at tænke paa, at der skabes Kirkegaardskultur.

Hjemstavns- og Slægtsfølelse er Begreber, som man herude regner med, ikke som noget, der skal gøres til Genstand for særlig Interesse. Nej, det *er* der blot, ogsaa hos de unge, hvis Opvækst fandt Sted udenfor Sognet. Derfor bliver den forblæste Kirkegaard for os noget centralt. Om vi lever eller dør: Slægten kommer her. Naar vi hører Kirkeklokkens Toner fra den røde Klokkestabel, hører vi en Hilsen, der ikke afgrænses af Liv eller Død. Samhørigheden er hele Slægtens. Mindet om de afdøde skal her ikke plejes ved kunstfærdige Gravsteder. Deres Lege-mer blev eet med den sandede Jord, der havde fostret dem, og at pynte denne Jord med røde Roser og Tulipaner i tilført Muld, maatte føles som noget uægte.

Vort Fællesskab er ikke bundet til Jorden; det ligger i et højere Plan, men Kirken og Kirkegaarden er vi fælles om. Alt det andet i Sognet skifter. Slægter kommer og gaar, men Kirkeklokkens Toner er de samme som altid, og Stengærdet er det samme. Fortid og Nutid løftes her ud over Tiden. Derfor gør det godt en Gang imellem at gaa ind og dvæle en Stund her. Jaget derude (udenfor Sognet med Lyngveje) kommer paa Afstand derved.